

ALLA ELEVER SKA HA TILLGÅNG TILL ETT SKOLBIBLIOTEK

– en skolbibliotekspolitisk
översikt

BARBRO THOMAS PÅ UPPDRAG AV
SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING
2013

SVENSK
BIBLIOTEKS
FÖRENING

World Trade Center
Box 70380
107 24 Stockholm

Tel: 08-545 132 30
info@biblioteksforeningen.org
www.biblioteksforeningen.org

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

ALLA ELEVER SKA HA TILLGÅNG TILL ETT SKOLBIBLIOTEK

– en skolbibliotekspolitisk översikt

BARBRO THOMAS
PÅ UPPDRAG AV SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING
2013

Grafisk form: A.Olas
Foto: Fredrik Hjerling

Förord

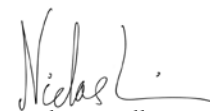
SÄTT ELEVENS BEHOV I CENTRUM!

Svensk Biblioteks förening arbetar på sina medlemmars uppdrag bland annat med att synliggöra de brister som finns för bibliotekens förutsättningar att bidra till en effektiv informationsförsörjning, människors informationskompetens och fria tillgång till information och kunskap. Brister som finns och består för att det saknas tydliga visioner hos ansvariga politiker för hur biblioteken ska utvecklas för framtiden och för hur Sverige ska bli en starkare biblioteks nation.

En uppenbar brist i kunskapens infrastruktur är det faktum att hälften av Sveriges elever saknar ett bemannat skolbibliotek samtidigt som elevernas läsförmåga och läsförståelse sjunker och sjunker.¹ Och det trots att skollagen anger att alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek (2 kap. 36 §).

Vi vet att skolbibliotek bemannade med kompetenta bibliotekarier är en viktig resurs för elevers lärande och utveckling. Sedan den nya skollagen infördes har dock frågan om elevers tillgång till skolbibliotek debatterats intensivt. Det finns kunskapsbrister om både faktiska förhållanden och vem som ska ta det yttersta ansvaret för att en så stor andel av Sveriges elever saknar bibliotek som pedagogisk resurs. Denna rapport har tagits fram av Barbro Thomas på uppdrag av Svensk Biblioteks förening. Rapporten belyser bakgrunden till den nya skollagen, beskriver var skolbiblioteksfrågan befinner sig idag och varför det inte vill sig. Thomas drar flera viktiga slutsatser. Det har sedan 1842 inte varit brist på politiskt engagemang. Hon konstaterar att området är bland det mest reglerade och samtidigt det mest försummade. Den politiska retoriken har utvecklats till att sätta skolans förutsättningar i centrum istället för elevens behov.

Genom rapporten vill Svensk Biblioteks förening mana till ökat engagemang hos regering, myndigheter och skolornas huvudmän för att ge varenda unge i Sverige tillgång till det skolbibliotek de har rätt till.

Niclas Lindberg

Generalsekreterare, Svensk Biblioteks förening

Innehållsförteckning

1. SAMMANFATTNING	6
2. EN INTERNATIONELL SAMSYN – UNESCO'S SKOLBIBLIOTEKSMANIFEST	10
3. NÅGRA SKOLBIBLIOTEKSHISTORISKA NEDSLAG	14
3.1 Skolbibliotekspolitik och bibliotekspolitik	16
3.2 Mål och uppgifter	19
3.3 Styrdokument	20
3.4 Riktade bidrag	21
4. YRKE ELLER BISYSSLA – OM SKOLBIBLIOTEKENS BEMANNING	22
4.1 Pedagog eller bibliotekarie	25
4.2 Bemanningsutvecklingen över tid	26
4.3 Behörighet och utbildning	27
4.4 På stället marsch?	28
5. BEGREPPET SKOLBIBLIOTEK	30
5.1 Svensk skolbibliotekspolitik	33
5.1.1 Den nya skollagen	33
5.1.2 Bibliotekslagen	35
5.2 Skollagens praktiska tillämpning	36
5.2.1 Skolinspektionen	36
5.2.2 Skolverket	38
5.2.3 Kungliga biblioteket	39

6. SKOLBIBLIOTEKEN I KULTURPOLITIKEN	42
6.1 Litteraturutredningen	44
7. INTRESSEORGANISATIONERNA	46
7.1 Svensk Biblioteksforening	48
7.2 DIK-forbundet	49
7.3 Sveriges lararforbund	51
7.4 Nationella skolbiblioteksgruppen	51
7.5 Sveriges kommuner och landsting (SKL)	53
8. VAD AR ETT SKOLBIBLIOTEK	56
8.1 Varfor vill det sig inte?	59
8.2 Otydliga mal	61
8.3 Brist pa stimulans	62
8.4 Forslag om obligatoriska skolbibliotek – ett tankvart exempel	63
8.5 Statsbidrag som styrmedel	65
9. MER VERKSTAD	66
9.1 Formulera tydliga mal	68
9.2 Stimulera	69
9.3 Bemanna	69
9.4 Utvardera	70
9.5 Utveckla	70
KALLFORTECKNING	72

A young man with dark hair, wearing a blue and red plaid shirt, is sitting in a library. He is looking towards a bookshelf filled with books. The background is slightly blurred, focusing on the man and the bookshelf. A large pink rectangular overlay is on the right side of the image, containing a large white number '1' and the text 'SAMMANFATTNING' below it.

1

SAMMANFATTNING

Skolbiblioteksfrågan har, under de senaste cirka sjuttio åren, varit ett återkommande inslag i utbildnings- och kulturpolitiska sammanhang. De brister som påvisades redan under 1940-talet sammanfaller i stor utsträckning med dem som i dag redovisas i den officiella skolbiblioteksstatistiken. Bestämmelser om kommunernas skyldighet att upprätta skolbibliotek infördes ursprungligen i 1842 års folkskolestadga. Skyldigheten för kommunerna att inrätta skolbibliotek har därefter reglerats ömsom i lag ömsom i förordning. Skolbiblioteken är således de mest reglerade inom biblioteksområdet, men är trots detta de mest försummade. Åren 1912 -1961 fanns särskilda statsbidrag, något som förefaller ha haft en gynnsam inverkan på viljan att inrätta och utveckla skolbibliotek.

I 1940-talets stora skolutredningar betonades skolbibliotekens roll i utbildningen. 1960-talets stora kultur- och litteraturutredningar lyfte fram skolbibliotekens roll i kulturpolitiken – i första hand som redskap i litteraturförmedlingen. Skolbibliotekens kulturförmedlande uppgift fick också stöd i 1970-talets utredning om skolans inre arbetsmiljö (SIA), vars förslag ledde till att skolans sociala och kulturella ansvar utvidgades.

Skolbiblioteken har sedan dess befunnit sig i skärningspunkten mellan utbildningspolitik och kulturpolitik. Kulturpolitiska dokument tenderar att betona skolbibliotekens roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur, medan dokument från utbildningsområdet i första hand framhåller den pedagogiska uppgiften. Till exempel beskrivs i förarbetena till den nya skollag, som trädde i kraft år 2011, skolbiblioteket som en gemensam ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande.

Skollagens kortfattade bestämmelse ”att eleverna i grund- och gymnasieskolan ska ha tillgång till bibliotek” lämnar utrymme för tolkningar om vad som kan betraktas som ett skolbibliotek. Till exempel saknas helt anvisningar om bemanning. Skolbibliotekens bristfälliga bemanning har för övrigt varit en ständig sten i skon. I grundskolan – och tidigare i folkskolan – finns en lång tradi-

tion att lärare sköter biblioteket vid sidan av sin undervisning. Ofta endast ett fåtal timmar per vecka. Redan 1946 års folkbibliotekssakkunniga uttryckte i sitt betänkande förhoppningen att i framtiden skolbibliotekarieuppgiften skulle betraktas som ett yrke inte som en ”bisyssla”. Färsk skolbiblioteksstatistik visar att denna framtid ännu inte infunnit sig.

Skolbibliotekens återkomst till skollagen medför emellertid att de nu omfattas av Skolinspektionens tillsynsansvar. Skolinspektionens systematiska granskningar kommer att ge en mer konkret vägledning om var ribban ska sättas för vad som avses med skollagens bestämmelser om ”tillgång till bibliotek”.

Den officiella skolbiblioteksstatistiken visar att mycket återstår innan 1940 års skolutrednings vision om skolbiblioteket som ”skolans hjärtpunkt” blir verklighet. Cirka sjuttio år av retorik visar att det krävs mer handfasta insatser för att uppnå en godtagbar skolbiblioteksstandard.

- Skolbiblioteken behöver nationella och övergripande mål.
- Skolbiblioteken behöver extra stimulansåtgärder för att en överlag godtagbar standard ska kunna uppnås inom rimlig tid.
- Skolbibliotekens bemanning behöver granskas och åtgärdas.
- Skolbibliotekens roll för utbildningen behöver kartläggas och utvärderas.
- Skolbiblioteken behöver bli föremål för nationella utvecklingsinsatser i syfte att anpassa verksamheten till den digitala tekniken.

Ovanstående fem punkter är ett steg i riktning att inom rimlig tid åstadkomma likvärdiga skolbibliotek - en förutsättning för en likvärdig skola.

2

EN INTERNATIONELL
SAMSYN
- UNESCOS
SKOLBIBLIOTEKS-
MANIFEST

- Att anordna aktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhördhet och främja läsning

Fackutbildad skolbibliotekarie ska ansvara för ledning och planering av arbetet. Skolbibliotekets personal ska ge stöd vid användningen av både tryckta och elektroniska informationskällor, alltifrån skönlitteratur till facklitteratur, från både egna och andras samlingar.

Som internationellt dokument ska skolbiblioteksmanifestet kunna ha giltighet i många länder med högst skiftande förutsättningar. Utgångspunkt för manifestets rekommendationer har dock inte varit skiftande förutsättningar och behov. Utgångspunkt har tvärtom varit att i konkreta termer beskriva vilka krav som bör vara uppfyllda för att skolbiblioteket ska kunna ge eleverna stöd i utbildningen. Rekommendationerna anger vad som är önskvärt även om det inte överallt är möjligt. Manifestet skulle med fördel kunna användas som checklista av de skolor som vill utveckla sina skolbibliotek. De svenska skolbibliotek som redan lever upp till merparten av rekommendationerna borde utses till mönsterbibliotek.

Skolbiblioteksmanifestet, som antogs av Unesco år 1999, har formen av rekommendation, vilket innebär en uppmaning till medlemsstaterna. Svenska Unesco-rådet, som verkar inom Utbildningsdepartementet, har i sin skriftserie publicerat både folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifestet. Den svenska regeringen har därmed uttryckt sitt stöd för Unescos rekommendationer.

A person with dark hair, wearing a blue and red plaid shirt, is sitting in a library. They are looking at a book on a shelf. The background is filled with bookshelves containing many books. A large pink rectangle is overlaid on the right side of the image, containing a large white number '3' and some text.

3

NÅGRA
SKOLBIBLIOTEKS-
HISTORISKA
NEDSLAG

Nedan ges en översikt av hur skolbiblioteksfrågan, under de senaste cirka sjuttio åren, behandlats av en rad skolpolitiska och biblioteks/kulturpolitiska utredningar och i andra officiella dokument. I avsnittet ges också en sammanfattning av hur skolbiblioteken reglerats i skollag och skolstadgor och en översikt av de statliga stimulansåtgärderna

3.1 SKOLPOLITIK OCH BIBLIOTEKSPOLITIK

De senaste cirka hundra åren har skolbiblioteksfrågan behandlats i en rad utbildningspolitiska och kultur/bibliotekspolitiska sammanhang. Till exempel i 1940-talets stora skolutredningar³ samt i de offentliga utredningar som helt eller delvis behandlat folkbiblioteksområdet. Någon separat offentlig skolbiblioteksutredning har ännu inte gjorts. Däremot har det gjorts en rad rapporter som framför allt berör samverkan mellan skola och folkbibliotek, några initierade av Kulturrådet. 1980 års folkbiblioteksutredning³ behandlade, i en separat rapport⁵, frågan om samverkan mellan skola och folkbibliotek.

Den hittills mest utförliga skolbibliotekskartläggningen finns i 1946 års folkbibliotekssakkunnigas betänkande. Folk- och skolbibliotek⁶. Betänkandet innehåller bland annat en redovisning av biblioteksverksamheten vid landets folkskolor. Det konstateras att utvecklingen under perioden 1930-1947 skett i snabb takt – sannolikt en effekt av 1930 års förordning med generösare statsbidrag till skolbiblioteken. Men sakkunniga konstaterade också att drygt 500 av de 2 549 skoldistrikten saknade bibliotek. Utredningen utmynnade bland annat i förslag om obligatoriska skolbibliotek samt att staten skulle svara för finansieringen.

Frågan om obligatoriska skolbibliotek diskuterades livligt de kommande åren och det fanns ett uttalat stöd från statsmakterna. Till exempel hade departementschefen i direktiven till sakkunniga ifrågasatt huruvida inrättandet av skolbibliotek skulle vara avhängigt de lokala myndigheternas intresse. Även den översyn⁷ som initierades av Skolöverstyrelsen år 1958, (den så kallade Sigurdska rapporten), utmynnade i förslag om att kommunerna skulle åläggas att inrätta skolbibliotek. Dessutom presenterades förslag till normerande föreskrifter. Av någon anledning försvann frågan om obligatoriska skolbibliotek i samband

med beslut om förenklad statsbidragsgivning som bland annat innebar att de riktade statsbidragen till skolbibliotek upphörde år 1961. 1962 års skollag saknade bestämmelser om skolbibliotek trots att departementschefen i propositionen⁸ uttalat sitt stöd. Däremot skrevs det in i skolstadgan⁹ att grundskola eller annan kommunal skola skall ha bibliotek.

Kopplingen mellan skolbibliotek och folkbibliotek har varierat i styrka. Synen på skolbiblioteken som ett eget område eller som en del av folkbiblioteksväsendet har inte varit enhetlig. I sin utredning¹⁰ år 1911 beskrev Valfrid Palmgren skolbiblioteken som en del av det allmänna biblioteksväsendet, men betonade samtidigt skolbibliotekens särart med egna uppgifter och funktioner. Folkbibliotekssakkunniga var inne på samma linje och betraktade folkbibliotek och skolbibliotek som viktiga beståndsdelar i det nationella bibliotekssystemet, men framhöll samtidigt skolbibliotekets särart.

1958 års rationaliseringsutredning (RU)¹¹ lyfte fram de effektivitetsvinster som kunde göras om skolbiblioteksverksamheten så långt möjligt bedrevs i samverkan med det övriga kommunala biblioteksväsendet - dvs. folkbiblioteken. (Folkbiblioteksutvecklingen hade varit gynnsam. Som en följd av detta tycks en viss imperialism ha uppstått och bland tongivande bibliotekschefer fanns en uppfattning om att såväl skolbibliotek som sjukhusbibliotek borde ingå som delar i folkbiblioteksorganisationen). De motiv för en långtgående samverkan som anfördes i RU var i allt väsentligt ekonomiska. Enligt utredningens kalkyler skulle det innebära stora besparingar om verksamheterna samordnades genom att kombinerade folk- och skolbibliotek inrättades. RU:s rekommendationer kom sannolikt att prägla biblioteksutvecklingen kommande årtionden, då integrerade bibliotek mer eller mindre upphöjdes till norm. (År 2011 fanns drygt 500 integrerade bibliotek dvs. nästan varannan folkbiblioteksenhet fungerade också som skolbibliotek¹²). Samverkanstanken återkommer sedan flitigt i utredningar och rapporter som rör folkbiblioteken, men även i andra sammanhang.

Under 1970-talet får motiven för samverkan en något annan karaktär. Som en följd av 1974 års statliga kulturpolitik blir folkbiblioteken en del av kulturpolitiken. Även skolans kulturpolitiska uppgifter lyftes fram och skolbibliotekens läsfrämjande roll betonades.

Skolbibliotekens uppgift och ansvar för att intressera eleverna för läsning av skönlitteratur lyftes också fram av 1968 års litteraturutredning¹³, som också den framhöll vikten av ett nära samarbete med kommunbiblioteket. Detta innebar, enligt utredningen, inte att skolan skulle fräntas sitt ansvar att intressera eleverna för läsning av skönlitteratur. Folkbibliotekens funktion skulle vara att på olika sätt komplettera och samverka med utbildningsväsendets bibliotek, inte ersätta dem. Även i den nya läroplanen (Lgr 80) lades stor vikt vid litteratur och språkutveckling. Och från folkbibliotekshåll kom skolan att betraktas som ett samverkansobjekt och plattform för den läsfrämjande och uppsökande verksamheten. I skolan fanns den viktiga målgruppen barn samlad på ett ställe.

1970-talets stora skolutredning om skolans inre arbete, den så kallade SIA-utredningen¹⁴, uppmärksammade också skolbiblioteken. Enligt direktiven skulle utredningen lämna förslag på pedagogiska och kompensatoriska åtgärder som ansågs nödvändiga för att de elever, som inte fann tillräcklig stimulans i skolarbetet, skulle uppleva undervisningen som meningsfull. Det hade med andra ord blivit uppenbart att elever från socialt och kulturellt bristfälliga miljöer klarade sig sämre i skolan. Ett sätt att komma tillrätta med problemen vore att införa en samlad skoldag och föra in fritidsaktiviteter inom skolans ram. Genom SIA-reformen utvidgades skolans kulturella och sociala ansvar. I detta sammanhang ansågs skolbiblioteken kunna spela en viktig roll. Reformen trädde i kraft 1978. I budgetpropositionen anvisades medel för ett nytt bidragssystem som skulle ge kommunerna möjlighet att införa en samlad skoldag samt ge möjlighet att pröva nya arbetsformer. Från bibliotekshåll fanns stora förhoppningar om att skolbiblioteken äntligen skulle bli föremål för satsningar. Förhoppningarna kom på skam. I stället för bibliotek blev det pyssel och pingis.

3.2 MÅL OCH UPPGIFTER

.....

Biblioteket bör vara skolans hjärtpunkt. Dess roll kommer i framtidens skola att vara betydligt större än den i allmänhet varit i skolorna hittills. (SOU 1948:27.

.....

Betänkande och förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling) Uppfattningen om vad som är skolbibliotekens primära uppgift har varierat under årens lopp. Utbildningspolitiska dokument har tenderat att betona skolbibliotekets pedagogiska uppgift, medan kulturpolitiska dokument framhållit den läsfrämjande och litteraturförmedlande uppgiften. 1946 års skolkommision¹⁵ slår fast att *"biblioteket bör vara skolans hjärtpunkt"*. (En formulering som skulle komma att bli flitigt citerad). Gemensamt för 1940-talets skolutredningar är att biblioteket ses som ett redskap i undervisningens tjänst. Särskilt framhålls biblioteket som en förutsättning för ett aktivt och individualiserande arbetssätt. Och att detta kräver riklig tillgång till böcker och annat material. Men framhåller man; skolbiblioteket har också en viss andel i ansvaret för barnens läsförmåga. Förströelselitteratur ska finnas, men inköpen bör inskränkas till förmån för verklig skönlitteratur. De böcker som inköps bör ha ett litterärt värde och en språklig kvalitet. Att grundlägga och utveckla smaken för och vanan vid god läsning är därför en viktig uppgift. En annan uppgift som särskilt lyfts fram är att biblioteket ska undervisa i bok- och bibliotekskunskap i syfte att rusta eleverna för att även senare i livet söka efter kunskap.

1946 års folkbibliotekssakkunniga ansluter sig i allt väsentligt till skolutredningarnas bedömningar och slår fast att skolbiblioteket är en oundgänglig förutsättning för allt skolarbete. Men man pekar också på att en av skolbibliotekets väsentligaste uppgifter är att förse ungdomen med god förströelseläsning. *"I synnerhet som det visat sig att nära hälften av pojkar i stor utsträckning uppgav sig läsa "rafflande magasin"*. Även 1968 års litteraturutredning hänvisar till de stora skolutredningarnas betänkanden, att skolbiblioteket ska vara ett instrument i det dagliga skolarbetet. Men utredningen uppehåller sig

framför allt vid skolbibliotekens uppgift att väcka och vidmakthålla intresset för läsning av värdefull litteratur. Man lyfter också, likhet med SIA-utredningen, fram utjämnings-effekten. Att skolan/skolbiblioteket ska kompensera för brister i hemmiljön för de mindre privilegierade eleverna.

1980 års folkbiblioteksutredning¹⁶ som bara summariskt berör skolbibliotek, ser skolbiblioteket som resurs i det pedagogiska utvecklingsarbetet och som stöd i undervisningen. Den samtidigt arbetande bokutredningen¹⁷ lyfter fram skolans kulturpolitiska uppgift och att litteraturläsningen ska syfta till ett bestående bok- och läsintresse. Tankegångar som återkommer i den senaste i raden litteraturutredningar. En skillnad över tid är att det normativa ”läsning av god litteratur” efterhand tonats ned till förmån för ett mer lästeknokratiskt synsätt, dvs. läsning som färdighet.

3.3 STYRDOKUMENT

Det har inte sänkts regelverk rörande skolbiblioteken. Tvärtom har skolbiblioteken varit de mest reglerade inom biblioteksområdet. Och märkligt nog de mest försummade. Regleringarna går tillbaka till 1842 års folkskolestadga. Gränsen mellan folkbibliotek och skolbibliotek var då ännu flytande, men efterhand som gränsdragningen mellan de två bibliotekstyperna blir tydligare kommer skolbiblioteken att regleras i särskilda paragrafer i skollag eller i förordning.

I skolstadgor och övriga styrdokument är inrättandet av skolbibliotek, från tid till annan, mer eller mindre tvingande. Enligt 1958 års folkskolestadga¹⁸ bör kommun anordna skolbibliotek i enlighet med vad därom stadgas. Enligt 1962 års skolstadga¹⁹ skall grundskola eller annan kommunal skola ha bibliotek. I 1969 års läroplan (Lgr 69) utmönstras biblioteksbegreppet. Biblioteket blir bokrum och en del av skolans läromedel. Något som bör ses mot bakgrund av läromedelsexpansionen och undervisningsteknologins intåg i undervisningen. I senare läroplaner gör biblioteket come back.

1988 års skolförordning²⁰ föreskriver att varje skolenhet skall ha bibliotek och annan utrustning som krävs för en tidsenlig utbildning. Enligt 1994 års förord-

ning²¹ ska grundskolan ha *lämpligt fördelade* bibliotek samt annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. En formulering som återkommer i den bibliotekslag²² som träder i kraft 1997. Enligt nu gällande skollag²³ ska eleverna i grundskolan, gymnasieskolan m.fl. skolformer ha tillgång till skolbibliotek. Det förslag till ny bibliotekslag som förbereds inom regeringskansliet omfattar även skolbiblioteken som en del av det allmänna biblioteksväsendet. Där anges att kommunerna ska svara för skolbiblioteken samt att bestämmelserna avseende prioriterade grupper även gäller skolbiblioteken. Bestämmelser om skolbibliotek har således flyttats mellan lag och förordning. Ömsom med bör och ömsom med det mer tvingande *ska*. Ordvalet förefaller hittills inte haft någon avgörande inverkan på hörsamheten.

3.4 RIKTADE BIDRAG

Med 1912 års förordning²⁴ om bidrag till kommunala bibliotek blir skolbiblioteken statsbidragsberättigade. Med 1930 och 1955 års förordningar^{25,26} ökar statsbidragen till skolbibliotek väsentligt. Från 1961 upphör statsbidragen till skolbibliotek. Kvarvarande bidragsrester avskaffades efterhand. Till exempel upphörde i början av 1980-talet bidragen för skolbyggnader. (Bestämmelserna innehöll normer om bibliotekslokaler som skulle vara uppfyllda för att komma i fråga för bidraget). Samtidigt avskaffades också bidragen till bibliotekspersonal i gymnasieskolan.

Därefter har det förekommit särskilda statsbidrag som också kunnat användas för skolbibliotekssatsningar. Till exempel de medel som anslogs i samband med SIA-reformen år 1978 och de så kallade Wärnerssonpengarna – de 17,5 miljarder som åren 2001-2007 fördelades för att öka personaltätheten i skola och fritidshem. (Ingegerd Wärnersson var skolminister 1998-2001).

År 1965 hade de generella statsbidragen till folkbiblioteken avskaffats och avlösts av tidsbegränsade bidrag. Flera av dessa bidrag, som fördelas av Kulturrådet, har avsett bokinköp och läsfrämjande insatser inom skolan. Även om de riktade statsbidragen till skolbibliotek i princip upphörde från år 1961 har de inte avskaffats till utbildningsväsendet i sin helhet.

4

YRKE ELLER
BISYSSLA
- OM
SKOLBIBLIOTEKENS
BEMANNING

vad som förekommer i amerikanska skolor, att i framtiden skolbibliotekarieuppgiften betraktas som ett yrke, inte som en ”bisyssla”. Enligt den kartläggning som redovisas i sakkunnigas betänkande²⁷ framgår att bokbestånd och utlåning ökade kraftigt perioden 1930 – 1947. Däremot redovisades inte uppgifter om bemanningen. Det framgår således inte om den ökat i motsvarande grad.

Några radikala förbättringar förefaller inte ha ägt rum de närmast följande årtiondena. Den expertgrupp inom 1968 års litteraturutredning²⁸ som granskade litteraturens ställning i skolan konstaterade att gymnasiebiblioteken i allmänhet sköttes av halvtidsanställda bibliotekarier, men vid vissa större gymnasier hade gymnasiebibliotekarien kunnat beredas heltidsanställning. I grundskolan var bibliotekarien i allmänhet en lärare, som fått en kortare biblioteksutbildning. Skolbibliotekarieuppgiften sköttes vid sidan av ordinarie tjänstgöring och mot ett visst arvode. Viss nedsättning av undervisningsskyldigheten kunde ibland beviljas. Bibliotekets öppethållande inskränktes därför i allmänhet till ett par timmar i veckan.

4.1 PEDAGOG ELLER BIBLIOTEKARIE

I SIA-utredningens 951 sidor långa slutbetänkande²⁹ ägnas skolbiblioteken ett kort avsnitt. Enligt utredningen fanns vid mitten av 1970-talet cirka 3 100 personer verksamma inom grundskolans bibliotek. Merparten var arvodestjänster. Drygt ett hundratal hade någon form av tjänst (heltid eller halvtid). Varav ett fåtal var besatta med fackutbildad bibliotekarie, medan övriga saknade utbildning. SIA-utredningens förslag om samlad skoldag tände en förhoppning om att skolbiblioteken nu skulle hamna i fokus för satsningarna. Möjligen blev detta en bidragande orsak till att en facklig konflikt kom i öppen dag. Motsättningen gällde vilken personalkategori som var bäst skickad att sköta skolbiblioteken. Sveriges lärarförbunds ståndpunkt var att skolbibliotekarien skulle vara pedagog - alltså lärare - medan Svenska folkbibliotekariet förbundet/DIK framhöll behovet av fackkunskaper dvs. bibliotekarieutbildning. Striden rasade under 1970-talets andra hälft, men tycks därefter ha upphört³⁰.

4.2 BEMANNINGSUTVECKLINGEN ÖVER TID

Vid mitten av 1970-talet fanns, som nämnts, cirka 3 100 skolbibliotekarier inom grundskolan. Övervägande delen arvodestjänster dvs. lärare som svarade för biblioteket vid sidan av undervisningen. De senaste årens officiella statistik tyder inte på att det skett några dramatiska förändringar. 2002 års skolbiblioteksstatistik³¹ omfattade samtliga skolor med minst 30 elever, eller 4 531 grundskolor och 571 gymnasieskolor. I rapporten konstaterades att jämfört med 1999 års undersökning hade tillgången till bibliotek förbättrats. Antalet skolor med tillgång till god biblioteksservice hade ökat till 21 mot tidigare 16 procent. Med ”god biblioteksservice” avsågs att skolan har ett bibliotek som är bemannat minst 6 timmar/vecka eller integrerat med folkbiblioteket. Däremot redovisades en liten försämring avseende gymnasieskolornas biblioteksservice, där andelen skolor med minst 6 timmars öppethållande per vecka hade minskat från 66 till 60 procent. Andelen friskolor med biblioteksservice minst 6 timmar per vecka hade minskat från 23 till 14 procent och andelen friskolor som helt saknade bibliotek hade ökat från 9 till 20 procent

År 2002 uppgick antalet personaltimmar i grundskolebiblioteken till 23 226 (varav 8 265 bibliotekarietimmar). I gymnasiebiblioteken var antalet personaltimmar 20 077 varav 12 390 avsåg bibliotekarier och 862 pedagoger. Resterande 6 827 timmar kunde avse assistenter, kontorspersonal eller elevinsatser. 62 procent av personaltimmarna i gymnasieskolan utfördes av bibliotekarier mot 36 procent i grundskolan.

Enligt den statistikinsamling³² som genomfördes tio år senare saknar en fjärdedel av de skolenheter som har tillgång till skolbibliotek helt bemanning. Vissa skolbibliotek är stängda hela skoldagen. Det konstaterades att få skolbibliotek har fler än två heltidstjänster och att dessa nästan alla är stora gymnasiebibliotek eller integrerade folkbibliotek.

I medeltal har de skolenheter som rapporterat att de har tillgång till ett bemannat skolbibliotek uppgett att bemanningen utgörs av en halvtidstjänst. 35 procent av skolenheterna uppgav att skolbiblioteket var bemannat med personal

med biblioteks- eller informationskompetens. 23 procent uppgav att biblioteket var bemannat med lärarbibliotekarie. Av den tabell som redovisar bemanningen framgår att av de rapporterade timmar per normal skolvecka avsåg 16 714 skolbibliotekarie, 14 952 gymnasiebibliotekarie, 2 391 bibliotekspedagog 4 966 lärarbibliotekarie, 13 553 biblioteksassistent och 5 502 övriga. Siffrorna bedöms vara underskattade på grund av bortfall. En summering ger totalt 58 078 personaltimmar. Grovt räknat uppgår antalet årsarbeten till 1 100. Jämfört med de tio år tidigare redovisade siffrorna förefaller det ha skett en ökning av antalet personaltimmar samt en viss förskjutning till förmån för andelen fackutbildade bibliotekarier. (Här finns dock en osäkerhet då antalet tillfrågade skolenheter skiljer mellan de två undersökningarna). Däremot förefaller andelen lärarbibliotekarier ha minskat och kan möjligen ha ersatts av övrig personal. Det är därför svårt att dra slutsatser om kvaliteten på den eventuella ökningen. I den stora gruppen övriga ingår fritidsledare, skolassistenter eller förskollärare som samtidigt har i uppdrag att sköta skolbiblioteket.

4.3 BEHÖRIGHET OCH UTBILDNING

Behörighetsbestämmelser för skolbibliotekarier saknas. Inte heller finns någon generell utbildning för skolbibliotekarier. Fram till 1968 ordnade Skolöverstyrelsen särskilda kurser för lärarbibliotekarier. I den utredning³³ som föregick bildandet av Bibliotekshögskolan i Borås fanns förslag om en 6 månaders utbildning för skolbibliotekarier. Förslaget, som avvisades av flera remissinstanser, skulle utredas vidare. Någon sådan utredning genomfördes inte. Vid den nyinrättade Bibliotekshögskolan erbjöds en 2-årig bibliotekarieutbildning, där eleverna den fjärde fördjupningsterminen kunde välja inriktningen folk- och skolbibliotek. Ett förslag år 1977 om en tioveckors utbildning av skolbibliotekarier mötte kraftiga protester och genomfördes inte. Senare har dock fristående skolbibliotekskurser anordnats vid Bibliotekshögskolan. Sedan 2010 erbjuder högskolan i Borås ett så kallat skolbibliotekspaket som består av delkurser kring skolbibliotek och informationssökning, nya medier samt läsning och litteraturförmedling. Kurser i skolbibliotek anordnas också vid andra lärosäten, till exempel vid högskolorna i Kristianstad, Gotland och Malmö. Högskolan i Malmö har sedan 2003 ordnat kurser inom lärarutbildningen. Kurserna om-

fattar 15 högskolepoäng och har tonvikt på läsning och digital kompetens. På uppdrag av Skolverket har kurserna också givits som distansutbildning.

4.4 PÅ STÄLLET MARSCH?

Jämförelser över tid för att försöka få en bild av huruvida det skett någon förbättring i bemanningsfrågan ger inga entydiga svar. Ett grundläggande problem är att det saknas en enhetlig skolbiblioteksstatistik som gör jämförelser över tid möjliga. Andra bidragande orsaker är de stora förändringarna av skolsystemet samt att de kommunreformer som inleddes under 1950-talet innebar strukturförändringar som bland annat ledde till färre och större skolenheter. En trend som bröts dels genom friskolereformen men också genom uppkomsten av allt fler nischade gymnasier. Dessutom varierar elevantalet över tid. Huruvida skolbibliotekens bemanning över tid totalt sett förbättrats, försämrats eller förblivit konstant går därför inte att med säkerhet avgöra.

Kvarstår faktum att även om vissa förbättringar förefaller ha skett, visar den senaste statistiksammanställningen att 67 procent av skolorna, som uppgett att man har bibliotek, hade ingen eller lägre bemanning än 20 timmar per vecka. Endast 16 procent av skolenheterna hade en heltidstjänst eller mer på skolbiblioteket. Även om antalet personaltimmar i absoluta tal förefaller ha ökat är tillgänglighetsmålet – att biblioteket ska vara öppet under hela skoldagen – avlägset. Skolbibliotekarieuppgiften har fortfarande status av bisyssla. Något man i mån av tid sköter vid sidan av sin huvudsakliga arbetsuppgift. Frågan om adekvat utbildning för skolbibliotekarier saknar fortfarande en enhetlig lösning.

Gila Naska gymnasiums bibliotek!

facebook

<http://www.facebook.com/ckabib>

5

BEGREPPET
SKOLBIBLIOTEK

Med skolbibliotek avses en gemensam ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande (prop.2009/10:165 s.284)

För närvarande finns inte någon allmänt vedertagen beskrivning av vad som är skolbibliotekets primära mål och uppgifter. Aktuella dokument har olika fokus. Något som kan förklaras av att aktörerna har olika uppdrag; till exempel om det är en myndighet eller en intressegrupp som svarat för formuleringarna. Dessutom har dokumenten olika karaktär; till exempel om de är lagar och förordningar, riktlinjer, policydokument eller inslag i en kampanj.

I vissa fall ligger tyngdpunkten på skolbiblioteket som stöd i undervisningen. I andra fall på den läsfrämjande uppgiften. Det ena utesluter givetvis inte det andra. Men det finns en tvetydighet i synen på skolbiblioteket; huruvida det i första hand är ett stöd i utbildningen, eller om det främst har en kulturförmedlande funktion. Här finns för övrigt en lång tradition av dualism.

I några av de aktuella definitionerna framhålls vikten av kompetent personal. Andra undviker frågan om bemanning – eller uttrycker sig svävande. I några fall framhålls betydelsen av biblioteksrummet, medan andra betraktar rummet som begränsande och väljer att i stället lyfta fram funktionen. Behovet att utveckla de digitala informationsresurserna ges i något fall stort utrymme. I andra fall betonas att det är elevernas tillgång till fack- och skönlitteratur som behöver förbättras.

Propositionens³⁴ formulering om ”flexibla lösningar utifrån lokala förutsättningar och behov” återkommer bland annat i Skolverkets anvisningar. På vilket sätt elevernas behov av skolbibliotek skulle skilja sig preciseras inte. Vad som avses förefaller i första hand vara skolenheternas behov och inte elevernas. Det är rimligt att anta att skollagens principer om en likvärdig skola bygger på bedömningen att eleverna generellt har likvärdiga behov oavsett skolans stor-

lek och geografiska läge. Däremot kan vissa elever ha särskilda individuella behov. ”Lokala förutsättningar” förknippas framför allt med de mindre skolenheternas särskilda svårigheter att ordna en biblioteksservice. Det kan inte uteslutas att formuleringen bidrar till att avleda intresset från den majoritet av skolenheter som i kraft av sin storlek borde ha förutsättningar för en kvalificerad biblioteksverksamhet. Men som ändå försummar den detaljen.

5.1.1 SVENSK SKOLBIBLIOTEKSPOLITIK

Skolbiblioteksfrågorna har sedan tidigt 1900-tal regelbundet behandlats av regering och riksdag. Skolbiblioteken har åkt in och ut i skollagstiftningen. Nu senast in. Formerna för myndighetsutövning och tillsyn/inspektion har varierat.

5.2 DEN NYA SKOLLAGEN

I den nya skollagen³⁵ infördes följande bestämmelser om skolbibliotek:

För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. (2 kap. §§ 35 och 36).

I propositionen redovisades att förslaget fått stöd av ett stort antal remissinstanser, bland annat Skolverket, Nationella skolbiblioteksgruppen och Lärarförbundet. Svensk biblioteks förening hade föreslagit att Skolverkets definitioner skulle skrivas in i bestämmelsen. (Skolverket definierade skolbibliotek som en gemensam resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande med hjälp av kompetent personal).

Enligt regeringens definition avses med skolbibliotek vanligtvis en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift

att stödja elevernas lärande. Som motiv för en generell bestämmelse om lokaler och utrustning anförs att det för utbildningen ska finnas ändamålsenliga lokaler och den utrustning som behövs utifrån elevernas varierande behov avseende kommunikation, information och informationsteknik. Dessutom anförs att ett skolbibliotek spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen.

Tillgång till skolbibliotek måste dock, enligt propositionen, kunna ordnas på olika sätt beroende på lokala förhållanden vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Eleverna ska således ha tillgång till skolbibliotek men organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Angående eventuella ökade kostnader som en följd av den nya bestämmelsen görs bedömningen att i de flesta fall förslaget endast kommer att ha en marginell betydelse för skolhuvudmännens kostnader. De kostnader som kan förväntas uppstå anses vara svåra att beräkna eftersom förslaget är utformat så att organisationen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel och anpassas efter lokala behov och förutsättningar. En propositionens bedömning skulle de ökade kostnaderna för huvudmännen kunna uppgå till 25 miljoner kr/år från 2012.

Kommentar: Skollagens grundläggande princip är att alla elever, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ska ha lika tillgång till utbildning. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas. Det är ett framsteg att bestämmelser om skolbibliotek införs i lagen och att de därmed bör omfattas av skollagens grundläggande princip om likvärdighet och av Skolinspektionens granskning. Skollagens bestämmelser om skolbibliotek gäller även friskolor.

Mot bakgrund av att skolbiblioteken är långt ifrån likvärdiga hade det emellertid varit önskvärt att bestämmelserna varit tydligare. Till exempel genom att, i likhet med Skolverkets tidigare definition, ange att skolbiblioteken ska vara bemannade med kompetent personal. Liknande bestämmelser förekommer redan i skollagen. Till exempel om elevhälsa där det stadgas att det ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator samt i bestämmelsen om studie- och yrkesvägledning som anger att eleverna ska ha tillgång till personer med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildning och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Dessa mer tvingande bestämmelser innebär inte en fullständig garanti för en likvärdig skola, men ger tydligt uttryck för lagstiftarens ambition. (Svensk Biblioteksförning och DIK-förbundet har i sina yttranden över förslaget till ny skollag särskilt påtalat behovet av bemannade skolbibliotek och att kompetenskraven regleras på liknande sätt som föreslås för studie- och yrkesvägledning).

5.1.2 BIBLIOTEKSLAGEN

Enligt den bibliotekslag³⁶ som antogs år 1996 ska inom grundskolan och gymnasieskolan finnas lämpligt fördelade bibliotek för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Från den 1 juli 2011 ersattes bestämmelsen med följande lydelse: I 2 kap.36§ finns bestämmelser om skolbibliotek.

I det förslag till ny bibliotekslag³⁷ som under sommaren 2012 varit på remiss finns bestämmelser som rör skolbiblioteken. I den inledande paragrafen finns skolbiblioteken med i den uppräkningslista som anger vilka bibliotek som omfattas av lagen. Enligt 3§ ansvarar kommuner, landsting, staten eller enskilda för skolbiblioteken i enlighet med 2 kap. skollagen. 10§ hänvisar till skollagen, med tillägget att det som anges om folkbibliotek i 6-8§§, att ägna särskild uppmärksamhet åt prioriterade grupper, även gäller skolbibliotek. Regeringen överlämnade i mars 2013 en remiss³⁸ till lagrådet om en ny bibliotekslag. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2014. Lagrådsremissens bestämmelser om skolbibliotek sammanfaller med regeringens tidigare förslag.

Kommentar: Bibliotekslagens bestämmelse om ”lämpligt fördelade bibliotek” har ifrågasatts för att vara alltför tillåtande. I den nya bibliotekslag som föreslås träda i kraft med ingången av 2014 finns bestämmelser om att den myndighet som regeringen utser (KB) ska ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet samt främja samverkan. I lagrådsremissen betonas att uppdraget inte omfattar revisions- och tillsynsansvar för det allmänna biblioteksväsendet. Bibliotekslagens bestämmelser behåller därmed i allt väsentligt karaktär av riktlinjer till skillnad från skollagens bestämmelser som är tvingande och föremål för tillsyn. Genom att bestämmelserna om skolbibliotek flyttas till skollagen omfattas de därmed av Skolinspektionens mer tillsynsansvar.

5.2 SKOLLAGENS PRAKTISKA TILLÄMPNING

Den nya skollagen har föranlett tolkningar av regelverket samt anvisningar om hur lagen ska tillämpas. Skolinspektionen och Skolverket har utfärdat vägledande riktlinjer. KB är en ny myndighet på skolbiblioteksområdet, som vid sidan av Skolinspektionen och Skolverket ska hantera skolbiblioteksfrågorna. (En fjärde statlig aktör är Statens kulturråd som fördelar bidrag till läsfrämjande insatser samt anslaget för Skapande skola). Även andra aktörer har med anledning av den nya skollagen gett sin syn på vad som är/borde vara skolbibliotekens mål och uppgifter.

5.2.1 SKOLINSPEKTIONEN

Skolinspektionen har tillsynsansvar för skolan och ska ge råd och vägledning utifrån lagstiftningens krav. Med anledning av den nya skollagen har Skolinspektionen gått ut med information³⁹ om hur de nya bestämmelserna bör tolkas och vilka krav som ställs för att en skola ska anses ge eleverna tillgång till skolbibliotek. Enligt Skolinspektionens bedömning ska följande krav vara uppfyllda:

- Eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.

- Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera läsning.

I informationsbladet hänvisas till läroplanen (Lgr 11) där rektors ansvar för bland annat bibliotek regleras.

Skolinspektionen konstaterar att det i skollagen saknas närmare precisering av vad som är ett skolbibliotek, men att regeringen i propositionen hänvisat till att med skolbibliotek *”brukar vanligtvis avses en gemensam ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande”*. Enligt Skolinspektionen ger lagens val av uttrycket *”tillgång till”* möjlighet till olika fysiska lösningar, under förutsättning att de grundläggande kraven på hur skolbiblioteket ska fungera är uppfyllda, vilket innebär att biblioteket aktivt används i utbildningen.

Skolinspektionen hänvisar vidare till bibliotekslagens bestämmelser om att även skolbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade, invandrare och andra minoriteter och erbjuda medier anpassade till dessa gruppers behov.

Skolinspektionens tolkning av att skolbiblioteket som en *”gemensam och ordnad resurs”* innebär krav om en fysisk lokal till skillnad från att böcker är spridda i olika klassrum. Skolinspektionen noterar att det varken i skollagen eller i bibliotekslagen finns bestämmelser som ställer krav på att det ska finnas en skolbibliotekarie.

Kommentar: Skolinspektionen kan i sin tolkning inte gå utöver vad som står i lagen och i förarbetena. Mot bakgrund av att lagen ger utrymme för tolkningar kan det vara förenat med vissa svårigheter att avgöra i vilka fall en skola inte

uppfyller lagens krav om skolbibliotek. Inte minst kan det faktum att skollagen helt saknar anvisning om bemanning försvåra bedömningen. Hittills har en rad skolor fått förelägganden. Under första kvartalet 2012 fick 35 skolor kritik för att de inte alls hade skolbibliotek, eller att bibliotekslokalen tagits i anspråk för annat och att eleverna hänvisats till folkbiblioteket, eller att bokbeståndet enbart bestod av donerade bokklubbstitlar. En systematisk granskning av samtliga skolenheter tar cirka fem år i anspråk. Det innebär att det runt år 2016 bör finnas en samlad dokumentation av landets skolbiblioteksverksamhet. Under tiden vore det önskvärt att Skolinspektionen, till exempel årligen, upprättar exempelsamlingar, som en vägledning för skolhuvudmännen. Den nya skollagen innebär skärpta krav på friskolorna. Skolinspektionen beviljar inte tillstånd till friskolor som planerar att driva skolan utan bibliotek.

5.2.2 SKOLVERKET

Skolverket är förvaltningsmyndighet för det offentliga skolväsendet. I uppdraget ingår att stödja, följa upp och utvärdera skolväsendet. Även Skolverkets utgår i sin vägledning⁴⁰ om skolbibliotek från lagen och dess förarbeten. I anvisningarna hänvisas till att det av förarbetena framgår att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur och för deras behov av material för utbildningen. Man noterar att det i lagen saknas definition av skolbibliotek, men hänvisar till förarbetena, att man vanligtvis brukar avse *”en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande”*. Därutöver hänvisas till bibliotekslagens bestämmelser om att skolbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter. Samt att skolbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

I Skolverkets tolkning av vad som avses med ”tillgång till” skolbibliotek hänvisas till förarbetena; att tillgång till skolbibliotek kan anordnas på olika sätt beroende på lokala förhållanden. Organisationen av skolbiblioteksverksamheten

kan med andra ord vara flexibel och att det är skolans huvudmän som avgör hur avgör hur frågan ska lösas. Skolverket framhåller därför huvudmannens ansvar enligt läroplanen för grundskolan; att rektorn har ett särskilt ansvar för skolans arbetsmiljö och *”att den utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, till exempel bibliotek, datorer och andra hjälpmedel”*. I läroplanen för gymnasieskolan finns likalydande formuleringar.

Kommentar: Skolverkets anvisningar utgår strikt från lagen och förarbetena. En minst lika viktig utgångspunkt är läroplanens bestämmelser om rektors ansvar. Skolbiblioteken ingår i Skolverkets övergripande skolutvecklingsansvar, men uppdraget behöver förtydligas. Ansvarsfördelningen mellan de olika myndigheterna kan skapa viss osäkerhet hos omvärlden om vem som svarar för vad. Skolverkets och övriga berörda myndigheters ansvar för skolbiblioteken bör preciseras i regleringsbrev och instruktioner.

5.2.3 KUNGLIGA BIBLIOTEKET

Sedan 2011 har KB ett utvidgat uppdrag att ha en nationell överblick och svara för samverkan och utveckling inom det allmänna biblioteksväsendet. Uppdraget innefattar även skolbiblioteken. KB har också sedan 2011 ansvar för biblioteksstatistiken, inklusive skolbiblioteksstatistiken.

KB har nyligen påbörjat en utveckling av uppdraget, bland annat genom att utse en särskild handläggare för skolbiblioteksfrågor. Dessutom har ett utvecklingsarbete påbörjats inom ramen för informations- och lånecentralens i Malmö nationella uppdrag. Inom KB:s inflytandestruktur finns en särskild expertgrupp för utbildning och lärande. Gruppen ägnar bland annat uppmärksamhet åt frågor som rör bibliotekens pedagogiska roll. I gruppen ingår representanter för skolbiblioteksområdet.

Från skolbibliotekshåll finns förväntningar på KB:s uppdrag. Det har framställts önskemål om att KB ska utarbeta någon form av checklista för vad som är ett skolbibliotek. KB har emellertid valt att angripa frågan på annat sätt. I stället

pågår ett arbete med att försöka utforma definitioner som inte blir begränsande. Dvs. inte baseras på anvisningar om lokalytor, nyförvärv/elev, öppethållande och bemanning eller liknande.

I 2012 års skolbiblioteksstatistik görs emellertid ett försök att indirekt ringa in vad som är ett skolbibliotek utifrån de högst konkreta frågor som ställts i samband med undersökningen. Frågor som: Har vi ett bibliotek eller en boksamling? Måste man ha böcker eller räcker det med att alla har datorer? Måste det finnas personal och kan böcker spridda över hela skolan räknas som ett bibliotek?

I statistikrapporten konstateras att frågeställningen är komplex när man betraktar den samling av funktions-, resurs- och tillgänglighetsfaktorer som utgör ett skolbibliotek. Till exempel frågor om tillgänglighet, mediebestånd, nyförvärv, katalogsystem, utlån och personaltimmar. Om skolbiblioteket ska utgöra en pedagogisk resurs krävs att alla delarna är uppfyllda. Biblioteket ska ha katalog, ligga i skolans lokaler, vara bemannat minst 20 timmar och ha minst 1 000 medier. Två tredjedelar av eleverna i grund- och gymnasieskolan hade inte tillgång till ett bibliotek som uppfyllde dessa elementära krav.

Kommentar: Genom KB:s utvidgade uppdrag stärks skolbibliotekens ställning som en del av det allmänna biblioteksväsendet. Representanter för skolbiblioteksområdet ingår i KB:s expertgrupper för kvalitet och utvärdering och i gruppen för utbildning och lärande. Skolbiblioteken deltar därigenom i utvecklingen av skolbiblioteksstatistiken och får också möjlighet att påverka utvecklingen av nationella lösningar och system. Skolbiblioteksstatistiken är en grundläggande komponent för att skapa en nationell överblick. Skolbiblioteksstatistiken - i kombination med Skolinspektionens granskningar – torde kunna bli en effektiv metod för att konkretisera vad som avses med skolbibliotek. KB har i sitt yttrande över förslaget till ny bibliotekslag påpekat att det behöver förtydligas vad som är skolbibliotekets uppgifter.

Läromedel
om filosofi
och etik

C++
direkt

OLIV

OLIV

OLIV

Historien

Historien

Historien

Historien

Historien

Världen

Världen

Världen

Världen

Filosofi

Filosofi

TAO

Döden

6

SKOLBIBLIOTEKEN I
KULTURPOLITIKEN

Ett mer renodlat kulturpolitiskt synsätt finns i de utredningar och rapporter som tillkommit på initiativ av aktörer inom kulturområdet: Kulturdepartementet, Statens kulturråd med flera. Den senaste i raden är den litteraturutredning som presenterade sitt betänkande hösten 2012.

6.1 LITTERATURUTREDNINGEN

Bakgrund till litteraturutredningen⁴¹ var bland annat den rad studier som visat att läsfärdigheten försämrats bland barn och unga. Även de stora skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper gav anledning till oro. Enligt direktiven skulle kommittén bland annat analysera litteraturens ställning i skolan samt behovet av läsfrämjande insatser. Utredningen skulle lämna förslag på hur litteraturens ställning skulle kunna stärkas samt bedöma och föreslå vilka statliga insatser som borde göras för att möta de utmaningar som teknikutvecklingen för med sig.

Utredningen konstaterar att läsfärdigheten de senaste tio åren minskat påtagligt hos unga. Med följderna att en rad skolämnen blir lidande. Man framhåller också att skönlitteraturen har stor betydelse för att barn och unga ska känna lust att läsa. Man gör bedömningen att den nya skollagen och läroplanen kan vara steg i rätt riktning att vända den negativa trenden och att kravet att alla skolenheter ska ha skolbibliotek är positiva reformer. Därför bör samtliga elever ha tillgång till skolbibliotekarier. Utredningen påpekar också att statens intentioner med skolbiblioteket behöver förtydligas. För att tydliggöra skolbiblioteket som pedagogisk resurs föreslås att det införs bestämmelser som anger att huvudmännen ska sträva (*min kurs.*) efter att skolbiblioteken ska vara bemannade med bibliotekarier som har kompetens att vara ett stöd till elever och lärare i det läsfrämjande och pedagogiska arbetet. Vidare föreslås att Skolverket får i uppdrag att utvärdera om de skolbibliotek som finns fungerar som pedagogisk resurs, stödjer elevernas lärande och främjar intresse för läsning och litteratur.

Enligt utredningens bedömning har satsningen ”Skapande skola” varit en viktig insats för att stärka litteraturen i skolan, men att reformen måste följas

upp. Dessutom krävs ytterligare insatser för att stärka litteraturen och läsningen i skolan. Utredningens förslag är att ”Ett läslyft för Sverige” initieras, med läsombud i förskolan, kompetensutveckling för lärare, skolbibliotekarier och en nationell samordning av det läsfrämjande arbetet. Satsningarna ska finansieras genom omfördelning inom befintliga anslag.

Kommentar: Utredningen har tydligt kulturpolitiskt fokus. Skolbibliotekets roll för litteraturförmedling och läsfärdighetsträning lyfts fram. Även om utredningen betonar läsförmågans betydelse för övriga skolämnena ligger tyngdpunkten på läsning av (skön)litteraturen. Behovet av kompetent personal framhålls, men förslaget att huvudmännen ska *sträva* efter bibliotekariebemannade skolbibliotek andas försiktighet. Ett viktigt påpekande är bristen på utvärdering och förslaget att Skolverket får i uppdrag att utvärdera skolbibliotekens verksamhet.

7

INTRESSE-
ORGANISATIONERNA

En rad intresseorganisationer har sedan länge ägnat skolbiblioteksfrågan uppmärksamhet. Bland dessa finns Svensk biblioteks förening, bibliotekarernas och lärarnas fackliga organisationer, kommunernas och landstingens intresseorganisation (SKL) samt nätverket Nationella skolbiblioteksgruppen som tillkom på initiativ av Sveriges Författarförbund.

7.1 SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Svensk Biblioteks förening är medlemsorganisation för alla typer av bibliotek. En viktig del av föreningens verksamhet är att sprida information, bilda opinion och stödja biblioteksutveckling. Arbetet bedrivs bland annat inom föreningens arbets- och verksamhetsgrupper. Det finns en särskild verksamhetsgrupp för skolbiblioteksfrågor.

Skolbiblioteksfrågorna har länge stått högt på dagordningen. Föreningen har publicerat rapporter samt initierat och drivit kampanjer för att uppmärksamma behovet av bättre skolbibliotek. I en rapport⁴² från 2007 ges en översikt av skolbibliotekens roll, funktion och förutsättningar. Rapporten lyfter fram skolbibliotekens betydelse för elevernas läsutveckling, men pekar också på de stora variationerna i tillgången till skolbibliotek. Skolbibliotekens roll för utvecklingen av elevernas läsfärdighet och läsintresse betonas.

Huvuddelen av rapporten bygger på intervjuer som gjordes med 204 skolledare samt den onlineenkät som besvarades av 1 276 elever (15 och 17-åringar). Svaren visade att skolledarna uppfattar den läsfrämjande uppgiften som den mest centrala funktionen hos skolbiblioteket. Skolledarna föreföll således betrakta skolbibliotekens roll i linje med bibliotekslagens intentioner, dvs. att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Otillräckliga anslag ansågs vara det största hindret för att utveckla skolbiblioteksverksamheten. Resultaten av elevenkäten visade att användningen av skolbiblioteken var tydligt kopplad till skolarbetet. Sammantaget gav undersökningen en bild av skolbiblioteket som ett ”arbetsbibliotek”. Såväl elever som skolledare prioriterade bättre mediebestånd och bättre tillgång till datorer högt.

Som ett led i kampanjen för att alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek har föreningen i tre foldrar⁴³ pekat på att:

- Skolbibliotek bemannade med kompetenta bibliotekarier är en viktig resurs för elevernas lärande och utveckling.
- Ett skolbibliotek är en dynamisk lärmiljö för elever och personal
 - inte bara ett rum med böcker

En bedömning om skolbiblioteket är en dynamisk miljö bör göras utifrån följande kontrollpunkter:

- En strategisk plan för att definiera skolbibliotekets roll
- Att skolbibliotekspersonalen ges ett tydligt uppdrag
- Att skolbiblioteket ska vara synligt på hela skolan
- Samarbetet mellan skolbibliotekspersonal och pedagogisk personal
- Dokumentation och utvärdering av vilka aktiviteter som pågår i skolbiblioteket samt uppföljning av mål- och handlingsplaner

Kommentar: Utgångspunkt för föreningens rapport är det sjunkande läsintresset och de brister som redovisas i skolbiblioteksstatistiken. Syftet med publikationen har inte primärt varit att formulera en definition av vad som avses med skolbibliotek, utan snarare att uppmärksamma problem och att bilda opinion. Rapporten utarbetades innan den nya skollagen trädde ikraft och utgår därför från bibliotekslagens bestämmelser om skolbibliotek. I sitt yttrande över den nya skollagen har föreningen uppmärksammat att bestämmelsen om skolbibliotek behöver kompletteras med en definition av begreppet.

7.2 DIK-FÖRBUNDET

Akademikerfacket för kultur och kommunikation, DIK, organiserar bland annat bibliotekarier vid folk-, forsknings- och skolbibliotek. Utgångspunkt för förbundets definition av vad som avses med ett skolbibliotek är den konkreta

frågan: Hur känner jag igen ett skolbibliotek när jag ser ett? Vad ska Skolverket utveckla och vad ska Skolinspektionen inspektera när det gäller alla elevers tillgång till skolbibliotek?

I en folder⁴⁴ ges följande definition: Skolbiblioteket är en pedagogisk funktion. Skolbibliotekets uppdrag definieras av skollagen och nationella kurs- och läroplaner. Under ledning av kompetent personal stärker skolbiblioteket elevernas digitala och språkliga kompetens i en vidgad textvärld.

DIK lyfter fram skolbiblioteket som en funktion. Tillgång till skolbibliotek handlar därför primärt inte om lokalyta och antal medier, utan om tillgång till en funktion, vars uppgift är att stärka elevernas digitala och språkliga kompetens. Med digital kompetens avses säker och kritisk användning av informationssamhällets teknik. I begreppet språklig kompetens ingår kommunikation på modersmålet och på främmande språk. Med språklig kompetens i en vidgad textvärld avses elevernas förmåga att tillgodogöra sig skönlitterära texter samt olika former av sakprosa oavsett publiceringsform. Det är därför, menar DIK, olyckligt att skolbiblioteken i den nya lagen placerats tillsammans med föreskrifter om lokaler och utrustning. Fokus borde i stället ligga på kompetens och funktion. En förutsättning för att stärka elevernas digitala och språkliga kompetens är att det finns kompetent personal. Skolbibliotekarien är därför en nyckelperson i skolans pedagogiska utveckling mot nya lärande- och arbetsformer. I skolbibliotekariens uppgift ingår:

- Att ha överblick över lärresurser samt organisera och göra informationen sökbar
- Att ha digital kompetens med fokus på informationsfärdigheter och förståelse för informationssökningsprocesser
- Att hantera grupper och enskilda i deras lärprocesser
- Att ha kännedom om läsprocesser och åldersanpassad skönlitteratur
- Att ha kännedom om hjälpmedel för elever med särskilda behov

Kommentar: Definitionen har ett professionellt perspektiv, med fokus på kvaliteten i skolbiblioteksverksamheten. Stor vikt läggs därför på bibliotekspersonalens kompetens. Skolbibliotekets pedagogiska funktion betonas.

7.3 SVERIGES LÄRARFÖRBUND

Sveriges lärarförbund organiserar lärare från förskolan till gymnasieskolan. En stor del av gruppen lärarbibliotekarier har sin fackliga hemvist i Lärarförbundet. Förbundet har länge arbetat med skolbiblioteksfrågor och har ett särskilt ämnesråd för lärarbibliotekarier. Förbundet ger råd och anvisningar i skolbiblioteksfrågor och är verksam inom den Nationella skolbiblioteksgruppen.

Förbundet har i olika i broschyrer och via sin hemsida⁴⁵ uppmanat medlemmarna att agera professionellt, att marknadsföra skolbiblioteket och att kräva utbildning och fortbildning. Särskilt framhålls att för att kunna fylla sin funktion måste ett skolbibliotek ständigt förnyas och utvecklas. Medlemmarna uppmanas därför att arbeta med mål och handlingsplaner. En arbetsplan bör tydliggöra skolbibliotekets unika funktion som innebär att det skiljer sig från folkbiblioteket. Skolbiblioteket ska anpassas till de behov som skapas genom den undervisning som skolans lärare bedrivit. Och framhålls: *”Skolbibliotekets mediebestånd är ett läromedel som syftar till att öka undervisningens kvalitet och träna eleverna i kvalificerad och rationell informationssökning.”*

Kommentar: Fokus läggs på skolbibliotekets pedagogiska funktion och som del av skolans läromedel. Behovet av mål och handlingsplaner framhålls liksom behovet av utbildning och fortbildning. Skolbibliotekets unika funktion betonas.

7.4 NATIONELLA SKOLBIBLIOTEKSGRUPPEN (NSG)

Gruppen bildades i mitten av 1990-talet på initiativ av Sveriges Författarförbund. Ett motiv var att det saknades en nationell organisation för att bevaka och lyfta fram skolbiblioteksfrågorna. Bland medlemmarna finns ett antal myndigheter, fackliga organisationer och andra intresseföreningar. NSG verkar för att stärka skolbibliotekens ställning bland annat genom kurser, konferenser, uppvaktningar och kampanjer. NSG är också remissinstans i frågor som rör skolbibliotek.

Enligt handlingsprogrammet⁴⁶ ska NSG:

- uppmärksamma bibliotekens möjlighet att stödja pedagogisk förnyelse
- främja debatten om bibliotekens roll i skolan
- sprida kunskap om goda exempel
- samverka på nationell nivå för att stödja och uppmuntra skolbiblioteken i ett skolutvecklingsperspektiv

Enligt gruppens skolbiblioteksdefinition ska följande kriterier vara uppfyllda:

- Det ska finnas ett fysiskt rum
- Det ska finnas utbildad personal (fackbibliotekarie eller lärarbibliotekarie)
- Biblioteket ska vara tillgängligt (vilket innebär närhet och öppethållande)
- Det ska finnas allmänlitteratur, såväl fack som skön samt läromedel i digital eller fysisk form
- Det ska finnas tillgång till tidskrifter i digital eller tryckt form

Det fysiska rummet ses som en nödvändig förutsättning för en fungerande skolbiblioteksverksamhet. NSG ser en viss fara med övertron på att tekniken ska kunna minska behovet av en mer traditionell biblioteksverksamhet. Tillgången till böcker är viktig – inte minst till facklitteraturen. Bristen på adekvat utbildning för dem som arbetar i skolbibliotek lyfts fram, liksom behovet av bättre samordning mellan bibliotekarieutbildning och lärarutbildning. NSG pekar också på behovet att analysera förutsättningarna och klarlägga problematiken i syfte att hitta lösningar för de små skolenheternas biblioteksverksamhet.

Kommentar: NSG:s definition av skolbibliotek sammanfaller med vad som traditionellt avses med ett bibliotek. Det ska finnas lokaler, samlingar och personal. Inte minst är rummet betydelsefullt. Utgångspunkt för definitionen är strävan efter ett likvärdigt skolbiblioteksväsen.

7.5 SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING (SKL)

SKL, arbetsgivar- och intresseorganisation för kommuner och landsting, har nyligen låtit utarbeta en rapport om det framtida skolbiblioteket⁴⁷. Rapporten är visionär, med fokus på det framtida – inte på det befintliga – skolbiblioteket. (Den aktuella – och långtifrån oproblematiske - skolbibliotekssituationen och den sjunkande läsförståelsen berörs inte alls). Utgångspunkt har varit den nya skollagen samt de förändringar som skett inom skolan. Rapporten är avsedd som underlag för diskussion om det framtida biblioteket, med sikte på fem år fram i tiden.

Den digitala tekniken förväntas ge stora möjligheter att förnya den traditionella biblioteksverksamheten. Skolbiblioteken har därför en central roll i att utveckla informationskompetens. De spelar en viktig roll för lärandet, men har också en viktig roll att inspirera till läsning och för språkutvecklingen.

Enligt rapporten ska det framtida skolbiblioteket ha fokus på den pedagogiska lärprocessen och vara ett stöd i elevernas och lärarnas arbete. Det ska inte bara vara ett fysiskt utan också ett digitalt rum, där samtliga resurser samlas, såsom digitala verktyg i kombination med en-till-en satsningar där varje elev får tillgång till dator eller surfplatta. Tillgången till kompetent stöd ska inte vara knutet till skoldagen eller det fysiska rummet.

Skolinspektionens tolkning att skolbiblioteket är ett fysiskt rum ifrågasätts med motiveringen att det i ett fysiskt rum uppstår bristsituationer avseende material, öppettider och kompetent personal. Något som anses försvåra för skolan att klara skollagens krav att skolbiblioteket ska vara en integrerad del av skolans pedagogiska verksamhet. Kravet på ett fysiskt rum har, menar författarna, ett storstadsperspektiv och framhåller att det för glesbygdsskolor finns stora fördelar med ett digitalt bibliotek. Bestämmelser om tillgång till ett fysiskt bibliotek befaras hindra utvecklingen av det digitala biblioteket.

Ett skolbibliotek bör ta ansvar för alla typer av resurser, organisera samsök av material samt integrera det fysiska rummet med det digitala. En viktig

förutsättning för denna utveckling är att den traditionella skolbiblioteks kompetensen förändras och utökas med andra yrkeskompetenser. Till exempel pedagoger, specialpedagoger, IKT-pedagoger, IT-utvecklare och ledningskompetens. Dessutom krävs att offentliga institutioner som Skolverket, KB och SKL tar initiativ för att ta fram gemensamma infrastrukturella funktioner. I rapporten betonas särskilt att det digitala rummet inte en enkel webbtjänst utan en komplex struktur med många olika komponenter.

Beträffande kostnaderna för det digitala skolbiblioteket ser rapporten samarbete och gemensamma lösningar som en nyckelfråga. Man bedömer att ökade kostnader ska kunna motiveras genom att resultatet, dvs. elevernas lärande, kommer att förbättras. Ett hinder för digitala satsningar kan emellertid vara att huvudmännen inte har råd på grund av kravet om tillgång till ett fysiskt bibliotek.

Kommentar: Rapporten har fokus på framtiden. Tyvärr berörs inte alls den aktuella skolbibliotekssituationen. Inte heller görs försök att uppskatta kostnaderna för det framtida digitala biblioteket. Visioner är nödvändiga för utveckling. Men visioner kan också flytta fokus från aktuella problem, nämligen dagens minst sagt ojämna skolbiblioteksstandard. Ett uppenbart problem med dagens skolbibliotek är bristen på kompetent personal med tillräcklig tid för att kunna vara ett stöd i undervisningen. Misstron mot rummet förefaller något överdriven. Det gör också bedömningen att samordning ska lösa finansieringen av det framtida digitala biblioteket. (Biblioteksrummet har genom tiderna levt ett osäkert liv. Bibliotekslokalerna har ofta tagits i anspråk som klassrum, skolsköterskemottagning, materialrum, uppehållsrum mm. Skolinpektionens granskningar visar att frågan är högst aktuell). Rapporten skulle kunna fungera som inspiration för utveckling av det framtida skolbiblioteket. Risken finns också att den kan tjäna som förevändning för att inte göra någonting i avvaktan på framtiden.

8

VAD ÄR ETT
SKOLBIBLIOTEK

Foto: Paolo Sangregorio

En av de viktigaste institutionerna i en amerikansk skola är biblioteket, vilket inte som i de flesta svenska skolor är en lånedepå, öppen vissa timmar i veckan under en lärares överinseende, utan en studie- och rekreationsplats under hela den tid, skolan är igång. Det är oftast synnerligen tilltalande inrett med vackra möbler och konstverk och försett inte endast med böcker utan även med tidskrifter och tidningar. – Få praktiska detaljer inom den amerikanska skolan är mera lämpade för export än denna. (Gösta Franzén, *Amerikansk kateder och svensk*.1947. Citatet är hämtat från SOU 1949:28 s.117)

Frågan om vad som är ett skolbibliotek har, som framgått, fått ny aktualitet i samband med att det i den nya skollagen infördes bestämmelser om elevernas tillgång till bibliotek. Skollagens bestämmelser lämnar emellertid utrymme för tolkningar. Berörda myndigheter och övriga intressenter har därför aktualiserat frågan om vad ett skolbibliotek är – eller borde vara.

Det har funnits – och finns – ett uttalat stöd för skolbiblioteken. Värdet av väl fungerande skolbibliotek har betonats både i utbildningspolitiska och kulturpolitiska sammanhang. Dessutom har studier⁴⁸ under senare år bekräftat att skolbibliotek kan göra skillnad och att elever i skolor med ett fungerande bibliotek tenderar att visa bättre resultat. Trots det starka stödet har skolbibliotek ännu inte blivit ett självklart inslag i skolan. I de skolor där bibliotek finns kan ambitionsnivån variera högst avsevärt. Genom Skolinspektionens granskningsuppdrag har frågan om vad som är ett skolbibliotek fått större konkretion. För de skolhuvudmän som erbjuder en fungerande biblioteksverksamhet saknar frågan betydelse. Medan de huvudmän som försummat biblioteksdetaljen har fått anledning att i konkreta termer fundera på vad som krävs för att klara Skolinspektionens granskning.

Frågan om vad ett skolbibliotek är borde egentligen inte behöva vara föremål för någon sofistikerad exegetik. Vad som är ett skolbibliotek borde i allt väsentligt sammanfalla med definitionen av vad som är ett bibliotek. Nämligen att det ska finnas samlingar, personal och lokaler.

Med samlingar avses olika typer av material. Numera ingår i samlingsbegreppet även material som inte finns i bibliotekets ägo, men som görs tillgängligt via biblioteket, till exempel tidskrifter och uppslagsverk i elektronisk form. Samlingarna ska vara registrerade och strukturerade så att man dels vet vad som finns i biblioteket och dels kan hitta det man söker. Beståndens sammansättning varierar med hänsyn till bibliotekets inriktning och specifika målgrupp. För bibliotekets skötsel och utveckling krävs att personalen har adekvat kompetens. Beroende på inriktning och målgrupp kan bibliotek ha olika kompetensbehov. Lokalerna ska vara avsedda för - och i huvudsak användas för - biblioteksverksamhet. Bibliotekslokalen ska vara tillgänglig för lån och för utnyttjande på plats.

Ett skolbibliotek skiljer sig inte på något avgörande sätt från vad som generellt kan betraktas som ett bibliotek. Vad som är särskiljande för skolbiblioteken är målgruppen. En sammanfattande beskrivning skulle kunna vara att skolbiblioteket ska fungera som ett forskningsbibliotek för grund- och gymnasieskolans åldersgrupper.

8.1 VARFÖR VILL DET SIG INTE?

.....

Endast en av tre elever i grundskolan och på gymnasiet har tillgång till ett skolbibliotek som ligger i skolans lokaler, är bemannat minst 20 timmar i veckan, har någon form av katalog och har minst 1 000 fysiska medier. (Skolbibliotek 2012, Kungliga biblioteket 2012)

.....

Mot bakgrund av att det, åtminstone sedan 1940-talet, funnits stor verbal enighet om värdet av skolbibliotek, är det desto mer anmärkningsvärt att det fortfarande redovisas stora brister.

En vanligt förekommande förklaring är resursbrist. Argumentet har använts såväl i tider med god samhällsekonomi som i kristider. Men samtidigt som stora satsningar har gjorts inom andra områden har skolbiblioteken fått stå till-

baka. Den expertgrupp inom 1968 års litteraturutredning⁴⁹ som granskade litteraturen i skolan ställde bristerna i skolbiblioteken i kontrast till att oerhörda kostnader hade lagts ner på läromedel, samtidigt som det i olika sammanhang hade påvisats, att läromedlen över huvud taget utnyttjades dåligt i grundskolan. SIA-utredningen⁵⁰ lyfte fram de kommunala utgifterna för fritidsverksamheten, som från 1961 fram till 1970-talets mitt hade ökat från 100 miljoner kr till 1 120 miljoner kr. I en rapport⁵¹ från Kulturrådet 1979, konstateras att medvetandet om bibliotekets möjligheter sällan avspeglats i resurstilldelning och praktisk planering och att skolbiblioteken ofta har fått arbeta med otillräckliga resurser i form av lokaler, personal och medier medan kostnaderna för läromedel, kopiering, elevvårdspersonal och fritidspersonal skjutit i höjden. Sedan 1990-talet har IT-satsningar inom skolan haft hög prioritet.

Sett över tid förefaller resursargumentet inte helt övertygande. Snarare än om resursbrist torde det handla om prioriteringar. Om skolbibliotek hade stått högre på prioriteringslistan skulle skolbiblioteksstatistiken i dag ha varit en betydligt nöjsammare läsning.

Att skolbiblioteken generellt inte haft hög prioritet kan ha ett visst samband med avsaknaden av tydliga mål. Detta, i kombination med ett ofta tillåtande regelverk, har gett stort utrymme för lokala variationer och därmed också stora standardskillnader, vilka snarast vittnar om skolhuvudmännens intresse – eller ointresse. Till skillnad från många andra verksamheter inom skolan har bestämmelser rörande skolbibliotek ofta baserats på ett bör och inte ett ska. I de fall bestämmelserna innehållit det mer tvingande ”ska” har det ändå funnits utrymme för försummelse. Detta gäller även den nya skollagen⁵² där det i förarbetena⁵³ särskilt betonas att skolbibliotek måste kunna ordnas på olika sätt beroende på lokala förhållanden. Som exempel lyfts fram de små skolorna på landsbygden som bedöms ha behov av andra lösningar än stora storstadsskolor. I stället för att framhålla behovet av likvärdiga skolbibliotek betonas möjligheten till olikhet. Av propositionen framgår inte vilka skolenheter som avses och vilka avvikelser som kan accepteras. (Enligt uppgifter från Skolverket hade läsåret 2011/12 531 av de 3 850 kommunala grundskolorna mindre än 50 elever.

Dvs. drygt 13 procent. Andelen små skolenheter var högre för friskolorna, eller drygt 30 procent av friskolorna hade färre än 50 elever).

Möjligen är betoningen av lokala förhållanden och behov ett uttryck för statsmakternas ovilja att detaljreglera kommunal verksamhet. Möjligen är det också en eftergift gentemot SKL vars uppgift är ta tillvara medlemmarnas intressen, till exempel genom att ifrågasätta förslag som innebär ökade kostnader för kommunerna eller som innebär intrång i det kommunala självstyret.

Det kan finnas ytterligare faktorer som bidragit till att hålla utvecklingen tillbaka. En sådan skulle kunna vara lärarbibliotekariekonstruktionen (obs konstruktionen inte personen). Konstruktionen kan ha bidragit till att skolbibliotekariebefattningen i stor utsträckning förblivit en bisyssla och att skolbiblioteken ofta sköts vid sidan av lärartjänst eller annan befattning.

En annan faktor som kan ha minskat benägenheten hos skolhuvudmännen att satsa på skolbibliotek skulle kunna vara att folkbiblioteken i många fall kompenserat bristande skolbibliotekssatsningar. Från skolhall har emellanåt, som skäl för att inte inrätta skolbibliotek, anförts att eleverna också är kommuninvånare och därför borde ingå i folkbibliotekets ansvar. Det bör dock framhållas att det på många håll finns ett fungerande samarbete mellan skola och folkbibliotek.

8.2 OTYDLIGA MÅL

En effektiv och åskådlig verksamhet förutsätter att tydliga mål, prioriteringar och verksamhetsområden för skolbiblioteket anges i anslutning till läroplanerna. (Unescos skolbiblioteksmanifest. Svenska Unescorådets skriftserie 1/2006).

Trots avsaknaden av statlig reglering finns en samsyn om folkbibliotekens mål och uppgifter. Folkbiblioteken har ofta varit föremål för politiska/ideologiska överväganden. Till exempel inför introduktionen av 1974 års kulturpolitik, då det fördes en landsomfattande målsättningsdebatt, som också omfattade folk-

bibliotekens verksamhet. Genom Unescos folkbiblioteksmanifest (publicerat 1949, reviderat 1972 och 1994) har även utkristalliserats en internationell samsyn om folkbibliotekens mål och uppgifter. (Det skulle, som tidigare nämnts, dröja till 1999 innan ett motsvarande manifest för skolbiblioteken antogs).

Trots att många aktörer uttryckt sin syn på skolbiblioteken har det inte utkristalliserats en samsyn liknande den som finns inom folkbiblioteksväsendet. Det förefaller långtifrån självklart vad som är skolbibliotekets mål. Målen har uttryckas både i utbildningspolitiska och i kulturpolitiska termer, beroende på avsändaren. Vad som är skolbibliotekets mål och uppgifter är kanske därför inte en självklarhet för samtliga skolhuvudmän. Något som möjligen kan förklara den på sina håll bristande motivationen.

8.3 BRIST PÅ STIMULANS

För närvarande utgår inga riktade statsbidrag till skolbiblioteksverksamheten. Kompensationen ingår i den allmänna skolpengen. Det har emellertid under långa perioder funnits riktade bidrag. Som tidigare redovisats infördes, med 1912 års förordning, riktade statsbidrag för skolbibliotek. Genom 1930 års förordning ökade statsbidragen. 1955 års förordning innebar en ytterligare höjning. Några år senare, 1961, avskaffades de riktade statsbidragen till skolbiblioteken. (På förslag av den så kallade statsbidragsutredningen infördes en förenklad statsbidragsgivning som ersatte flertalet riktade bidrag med ett allmänt statsbidrag).

De specialdestinerade statsbidragen till skolan upphörde dock inte helt. Det statsbidrag som fanns för nedsättning av lärarnas undervisningsskyldighet för pedagogiskt biblioteksarbete upphörde från läsåret 1978/79 och ingick i det så kallade tilläggsbidraget till grundskolan. Garantier för att medlen skulle användas för skolbiblioteksändamål fanns emellertid inte.

Bidraget till skolbyggnader avskaffades först från läsåret 1982/83, då även statsbidraget till bibliotekspersonal i gymnasieskolan upphörde. Som nämnts har senare olika tidsbegränsade bidrag förekommit som också kunnat användas

för skolbibliotekssatsningar. Till exempel de anslag som avsattes för SIA-reformen 1978 och de så kallade Wärnerssonpengarna perioden 2001 – 2007.

I ett historiskt perspektiv förefaller det som om de riktade statsbidragen haft en gynnsam effekt på viljan att inrätta skolbibliotek. Enligt folkbibliotekssakkunnigas redovisning⁵⁴ ökade antalet bibliotek vid folkskolorna från 1 301 till 1 951 under perioden 1930 – 1947. Under samma period ökade bokbestånden från 1,17 miljoner till drygt 3 miljoner volymer och utlåningen mer än fördubblades från 3,19 miljoner till 7,3 miljoner. Ökningen fortsatte under den följande tioårsperioden, då folkskolornas bokbestånd växte till 6,9 miljoner volymer och utlåningen nästan fördubblades från 8 miljoner till 15,8 miljoner⁵⁵.

Det är svårt att bortse från sambandet med statsbidragen - som också ökade - eller från 457 000 kr till 3,57 miljoner kr under perioden 1948 – 1958. Även om de riktade bidragen kan ha spelat en viktig roll för skolbiblioteksutvecklingen fanns givetvis andra samverkande faktorer. Till exempel en gynnsam samhällsekonomi som gav utrymme för en utbyggnad av den offentliga sektorn. Där skolbiblioteken åkte med av bara farten.

8.4 FÖRSLAG OM OBLIGATORISKA SKOLBIBLIOTEK – ETT TÄNKVÄRT EXEMPEL

.....
”Såsom jag tidigare i anslutning till skolberedningens förslag antytt och senare vill ytterligare utveckla, bör enligt min mening anordnandet av skolbibliotek obligatoriskt åvila kommunerna.” (Grundskolepropositionen 1962:54)
.....

Inför avskaffandet av de riktade statsbidragen till skolbibliotek fanns en oro för att utvecklingen skulle komma av sig. (En oro som inte förefaller helt obefogad). Bristerna var, på sina håll, fortfarande stora och förslag om obligatoriska skolbibliotek hade därför förts fram. Därför initierade Skolöverstyrelsen år 1958 en utredning om skolbibliotekens framtida organisation. I utredningen⁵⁶

återges en intressant analys som kan förtjäna att dammas av. Den är hämtad från statsbidragsutredningens principbetänkande ”Förenklad Statsbidragsgivning” (SOU 1952:44) och analyserar principerna för riktade statsbidrag.

Enligt statsbidragsutredningens bedömning fanns tre huvudmotiv för statsbidrag:

- det skattetekniska
- det skatteutjämnande
- det stimulansgrundande

Det är det tredje av dessa, menar statsbidragsutredningen, som föreligger i fråga om statsbidrag till skolbiblioteken. Kommunen stimuleras därmed att bedriva en verksamhet, som den kanske annars inte skulle åta sig. En från början helt frivillig verksamhet kan därför på grund av statsunderstöd bli så allmänt vedertagen, att kommunerna knappast behöva befaras upphöra med verksamheten om statsbidraget skulle dras in. Och för de kommuner, som ännu inte påbörjat verksamheten, torde allmänhetens krav på jämställdhet med andra kommuner vara ett tillräckligt starkt incitament att snarast möjligt sätta igång den. Verksamheten övergår därmed från helt frivillig sådan till endast formellt frivillig, och statsbidraget förlorar därmed successivt sin betydelse ur stimulanssynpunkt.

Nu kom statsbidragen till skolbibliotek att avskaffas innan verksamheten blivit vedertagen. Att så skedde kan nog delvis tillskrivas den optimism - för att inte säga önsketänkande - att skolbiblioteken, under de tre år som återstod innan bidraget avskaffades, skulle uppnå en sådan nivå att riktade bidrag miste sin betydelse ur stimulanssynpunkt. Nu blev sträckan betydligt längre. För skolbibliotekens vidkommande förefaller stimulansgrunden fortfarande äga giltighet. (Att i samband med bidragsomläggningen tvingande bestämmelser om skolbibliotek intogs i 1962 års skolstadga tycks inte ha fått avsedd effekt).

Trots den inriktning mot ökad decentralisering och mindre statlig detaljstyrning som inleddes genom 1960-talets skattereformer, fortsatte den riktade bidragsgivningen till skolväsendet som helhet. Till exempel var under större delen av 1900-talet merparten av lärarlönerna statligt finansierade. Under 1970-talet utbetalades statsbidrag till skolorna i form av en basresurs, en läroplansresurs och en specialundervisningsresurs. När skolan kommunaliserades under 1990-talet infördes ett nytt finansieringssystem som innebar att kommunerna fick en klumpsumma som de kunde disponera fritt. Från 1993 har statens stöd till kommunerna, inklusive skolan, fördelats via ett generellt system.

8.5 STATS BIDRAG SOM STYRMEDEL

De grundläggande principerna till trots finns en flora av riktade bidrag till skolan. De riktade finansiella insatserna till skolhuvudmännen har under senare tid snarast ökat i omfattning. Enligt en sammanställning⁵⁷ från Skolverket fördelades år 2006 7 miljarder kr i riktade bidrag till skolan. Sedan 1991 har Skolverket hanterat en rad bidrag för olika utvecklingsändamål.

Några exempel:

- Kunskapslyftet, 17 miljarder fördelades 1997-2002
- Persson-pengarna, 20 miljarder fördelades 1998-2001
- Wärnersson-pengarna, 17,5 miljarder till personalförstärkning fördelades 2001-2007
- Rekryteringsbidraget, 1 miljard fördelades 2002-2005
- Utvecklingsdialoger, 124 miljoner fördelades 2001-2004

Trots långtgående decentralisering och ökat ansvar för kommunerna att svara för skolan används riktade statsbidrag flitigt som styrmedel. Ett riktat statsbidrag för utveckling och konsolidring av skolbiblioteken skulle därför knappast avvika från rådande praxis, nämligen att staten, när så anses befogat, går in med stimulansåtgärder.

A large, stylized white number '9' is centered on a bright pink rectangular background. The background is overlaid on a photograph of a room with a large interactive screen displaying a website.

MER VERKSTAD

Som tidigare redovisats har det sedan 1940-talet funnits stor enighet om värdet av skolbibliotek och deras viktiga roll för undervisningen och för att främja elevernas intresse för läsning. Samtidigt har i en rad skolpolitiska och kulturpolitiska sammanhang pekats på brister i skolbibliotekens standard. Åtskilliga, mer eller mindre, omfattande förslag till förbättringar har lagts. Ofta med klen resultat. Framstegen har inte stått i rimlig proportion till den omsorg skolbiblioteken ägnats i tal och skrift. Bestämmelser om skolbibliotek har nu åter tagit plats i skollagen. Återstår emellertid att leva upp till skollagens anda om en likvärdig skola. För att inom rimlig tid uppnå likvärdiga skolbibliotek krävs en del extra insatser.

9.1 FORMULERA TYDLIGA MÅL

Börja med att upprätta mål. En verksamhet utan tydliga mål medger å ena sidan stort utrymme för flexibilitet och lokala lösningar, men flexibiliteten kan å andra sidan ske på bekostnad av likvärdigheten.

Berörda myndigheter bör därför få i uppdrag att med utgångspunkt i skollagen och i läroplanerna, utarbeta övergripande nationella mål för skolbiblioteksverksamheten. Det bör sedan ankomma på varje skolhuvudman att fastställa lokala mål för skolbiblioteket.

Unescos skolbiblioteksmanifest skulle kunna användas som hjälpmedel i processen, till exempel med följande, i något förkortad form, listade punkter som underlag:

- Skolbiblioteket ska vara en del i utbildningsväsendet.
- Skolbiblioteket ska stödja och främja de utbildningsmål som anges i skolans målsättning och läroplaner
- främja elevernas läslust och lust att lära
- erbjuda möjligheter att skapa och använda information
- ge eleverna träning att värdera och använda information, oavsett form

9.2 STIMULERA

För att inom rimlig tid uppnå att en godtagbar skolbiblioteksstandard behövs stimulansåtgärder, till exempel genom riktade statsbidrag. Stimulansbidrag bör utgå under en period av minst fem år. Eller fram till dess att skolbiblioteken överlag uppnått en tillfredsställande nivå.

Även om den grundläggande principen är att fördela statsbidragen i en klumpsumma för kommunerna att fritt disponera, så förekommer, som framgått, riktade statsbidrag som styrmedel fortfarande flitigt inom skolområdet. Riktade stimulansbidrag till skolbibliotek skulle därför inte avvika från rådande praxis. Konstruktionen av ett riktat stimulansbidrag för skolbiblioteksutbyggnad och konsolidering bör utformas så att det inte enbart blir en belöning till de försumligen. Det bör till exempel ställas strikta krav på motprestation. En möjlighet som skulle kunna övervägas vore en konstruktion liknande den för kömiljarden inom sjukvårdssektorn.

9.3 BEMANNA

En nödvändig förutsättning för att skolbiblioteket ska kunna fungera som stöd i den pedagogiska processen och stimulera både elevernas lärande och läsande är att det finns tillräckligt med personal som dessutom har adekvat utbildning för uppgiften.

Den mest påfallande bristen genom tiderna är bristen på personal. Den nationella skolbiblioteksstatistiken vittnar inte om att någon radikal förbättring skulle ha skett under senare tid. Tvärtom visar statistiken på stora brister i bemanningen och att skolbibliotekarieuppgiften fortfarande i stor utsträckning är en deltids- eller bisyssla. Den nationella statistiken ger emellertid endast en översiktlig bild och skulle behöva kompletteras med mer ingående studier avseende skolbibliotekens bemanning.

Skolverket, eller Kungliga biblioteket, bör därför få i uppdrag att närmare granska och analysera bemanningsfrågan samt att föreslå åtgärder. I uppdraget bör också ingå kompetensfrågor och fortbildningsbehov.

9.4 UTVÄRDERA

De svenska skolbibliotekens roll i undervisningen och för läsandet behöver utvärderas. Som tidigare framgått saknas inte värdeomdömen om skolbibliotekens betydelse. Däremot är det klenare med systematiska utvärderingar och andra empiriska studier. Studier från andra länder, som bland annat åberopas av Litteraturutredningen, har visat hur elevernas studieresultat påverkas om de har tillgång till bibliotek. Sådana mer omfattande studier saknas på svensk mark.

Litteraturutredningens förslag att Skolverket ges i uppdrag ”att utvärdera om de skolbibliotek som finns fungerar som en pedagogisk resurs, stödjer elevernas lärande och främjar intresse för läsning och litteratur” bör därför snarast omsättas i handling. Ett viktigt underlag för utvärdering är skolbiblioteksstatistiken och det utvecklingsarbete som sker inom KB:s expertgrupp för kvalitet och utvärdering.

9.5 UTVECKLA

Skolbiblioteken står inför en utveckling – och en utmaning. Den digitala tekniken har förändrat medielandskapet. Den har öppnat nya möjligheter för biblioteken, inklusive skolbiblioteken, att tillgängliggöra en mångfald av material. För skolbiblioteken innebär tekniken ökade möjligheter att tillgodose de behov som ett aktivt och individualiserat arbetssätt kräver. Tekniken gör det också möjligt för de små och avlägset belägna skolenheterna att ge eleverna tillgång till mångfald informationsresurser.

Surfplattor och Google ersätter inte ett modernt skolbibliotek. Allt finns inte på Internet. Bibliotekens insatser är en förutsättning för att användarna ska få tillgång till en rad kvalificerade informationskällor.

För att utveckla och att anpassa skolbiblioteksverksamheten till de nya tekniska förutsättningarna krävs ett utvecklingsarbete på nationell nivå. I utvecklingsarbetet bör ingå att utforma gemensamma lösningar och strukturer, i likhet med vad som redan skett inom till exempel forskningsbiblioteksområdet, men med anpassning till grund- och gymnasieskolans särskilda behov.

KB bör därför få i uppdrag att leda ett utvecklingsarbete om hur skolbiblioteken på bästa sätt ska utnyttja den digitala tekniken.

Det förtjänar dock att framhållas att föråldrade och ogallrade bokbestånd knappast stimulerar elevernas intresse för läsning och litteratur. Det gör inte heller den hyllfyllnad av skänkta bokklubbstitlar som emellanåt kallas skolbibliotek. Utvecklingen av digitala tjänster ersätter inte elevernas behov av aktuella och adekvata bestånd av fack- och skönlitteratur.

KÄLLFÖRTECKNING

1. Kungliga bibliotekets skolbiblioteksstatistik 2012 och PIRLS, Progress in International Reading Literacy Study. PIRLS är en internationell jämförande studie som undersöker elevers läsförmåga i årskurs 4. Från att i den första undersökningen år 2001 legat i topp när det gäller läsning, och försämrat sina resultat i den andra undersökningen år 2006, har resultaten i den senaste undersökningen försämrats ytterligare. Svenska elevers läsförmåga och läsförståelse har nu halkat ner till strax över EU/OECD-genomsnittet.
2. Unescos folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest. Svenska Unescorådets skriftserie 1/2006.
3. 1940 års skolutredning (SOU 1946:68) och 1946 års skolkommision (SOU 1948:27).
4. SOU 1984:23. Folkbibliotek i Sverige: betänkande av folkbiblioteksutredningen.
5. Ds U 1982:17. Folkbiblioteksutredningen. Folkbibliotekens samverkan med skolan: rapport från en arbetsgrupp inom Folkbiblioteksutredningen.
6. SOU 1949:28. Folk- och skolbibliotek.
7. Sigurd, Gustaf, Skolbibliotekens framtida organisation: utredning på uppdrag av Kungl. skolöverstyrelsen. 1959.
8. Prop. 1962:54
9. SFS 1963:464
10. Palmgren, Valfrid. Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige. 1911.
11. Organisation och arbetsmetoder vid kommunala bibliotek. Betänkande avgivet av särskilda kommitterade. 1960.
12. Skolbibliotek 2012. Kungliga biblioteket. 2012.
13. SOU 1974:5. Boken. Slutbetänkande från litteraturutredningen.
14. SOU 1974:53. Skolans arbetsmiljö.
15. SOU 1948:27. Betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.
16. SOU 1984:23. Folkbibliotek i Sverige: betänkande av folkbiblioteksutredningen.
17. SOU 1984:30. Läs mera. Slutbetänkande av 1982 års bokutredning.
18. SFS 1958:139.
19. SFS 1963:464.
20. SFS 1988:655.
21. SFS 1994:1194.
22. SFS 1996:1596.
23. SFS 2010:800.
24. SFS 1912:229 angående understödjande av folkbiblioteksväsendet.

25. SFS 1930:015 angående understödjande av folkbiblioteksväsendet.
26. SFS 1955:506 angående statsbidrag till skolbiblioteken.
27. SOU 1949:28. Folk- och skolbibliotek.
28. SOU 1974:1. Litteraturen i skolan.
29. SOU 1974:53. Skolans arbetsmiljö.
30. Inlägg i debatten finns i Bibliofack och i Lärartidningen/Svensk skoltidning åren 1974-1980.
31. Skolbiblioteken 2002. Kulturen i siffror 2003:3.
32. Skolbibliotek 2012. Kungliga biblioteket 2012.
33. SOU 1969:37. Utbildning för bibliotek, arkiv och informatik.
34. Prop. 2009/10:165
35. SFS 2010:800
36. SFS 1996:1596
37. Ds 2012:13. Promemoria om Ny bibliotekslag.
38. Lagrådsremiss. Ny bibliotekslag.
39. Skolbibliotek. Informationsblad 2011-09-30.
40. Skolverket. Juridisk vägledning om skolbibliotek. April 2012.
41. SOU 2012:65. Läsandets kultur – slutbetänkande av Litteraturutredningen.
42. Skolbiblioteken en underutnyttjad och underprioriterad resurs. Svensk Biblioteksforening. 2007.
43. Alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek, 2012. Ett skolbibliotek är en dynamisk lärmiljö för elever och personal, 2008.
44. ”Vad är ett skolbibliotek? – DIK reder ut begreppet”
45. www.lararforbundet.se
46. www.skolbiblioteksgruppen.se
47. Det obegränsade rummet – det moderna skolbiblioteket. Rapport från SKL. 2012.
48. T.ex. refererar Litteraturutredningen till studier på området.
49. SOU 1974:1. Litteraturen i skolan.
50. SOU 1974:53. Skolans arbetsmiljö.
51. Skola och folkbibliotek i samverkan. Rapport från kulturrådet. 1978.
52. SFS 2010:800
53. Prop. 2009/10:165
54. SOU 1949:28. Folk- och skolbibliotek.
55. Sigurd, Gustaf, Skolbibliotekens framtida organisation: utredning på uppdrag av Kungl. skolöverstyrelsen. 1959.

56. Ibid.

57. Skolverket och statsbidragen. 2008.

Louise Limbergs studie ”Från biblioteksstadga till skollag – skolbibliotekets plats i folkbibliotekspolitiken 1911-2011” har varit ett utmärkt stöd. Studien ingår i ”Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år”. 2012.

INTERVJUADE PERSONER

Kjell Ahlgren, Skolinspektionen

Madeleine Hjort, Nationella skolbiblioteksgruppen

Anette Holmqvist, Skolverket

Elisabeth Ljungdahl, Sveriges lärarförbund

Bo Westas, DIK-förbundet

Cecilia Redemo och Elin Lucassi, Kungliga biblioteket

Medlemmar i Svensk Biblioteksförnings verksamhetsgrupp
för skolbiblioteksfrågor

